

Є. В. Симбірська,
аспірант

ТЕОРІЯ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР

Національна академія внутрішніх справ
Солом'янська площа, 1, Київ, 02000, Україна
E-mail: olusha@ukr.net

Мета: розглянути питання теорії та практики доказування в цивільному процесі. Дати аналіз поглядів видатних вчених у цивільному праві щодо даної категорії. Дається оцінка сучасного стану розробленості даної теми в цивільному праві. Визначаються вектори розвитку даної категорії в сучасному цивільному праві. **Методи:** дослідження проведене з використанням класичних методів наукового пізнання. За допомогою методу аналізу розкриті системні елементи теорії доказування. За допомогою методу синтезу розглянуті проблемні аспекти наукового та практичного забезпечення подання доказів у цивільному процесі. **Результати:** за результатами дослідження визначені основні елементи теорії доказування, сформований базис для подальших досліджень у даній сфері. Визначені та розкриті складові доказування у цивільному процесі.

Ключові слова: цивільне право; докази; доказування; процес; суд.

Постановка проблеми та її актуальність.

Проблема судового доказування є однією із центральних у цивільному праві. Визначення істини в цивільній справі є одним із завдань сучасного судового розгляду. Забезпечення максимальної відповідності фактів істині дозволяє підвищити якість розгляду цивільних справ у судових інстанціях. Наукове і практичне дослідження питань судового доказування є складовою частиною досліджень у сучасній цивільно-правовій доктрині.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанню доказування в цивільному процесі приділяли увагу багато видатних вітчизняних процесуалістів. Істотний внесок у вивчення цієї складної проблематики зробили М.Г. Авдюков, В.Д. Андрійцьо, І.В. Андронов, О.В. Баулін, А.Т. Боннер, Е.В. Васильовський, М.А. Вікут, Ю.С. Гамбаров, Р.Ф. Гонгало, В.О. Єрмолаєва, А.Ф. Клейман, А.Г. Коваленко, С.В. Курильов, Т.М. Кучер, К.І. Малишев, В.В. Молчанов, В.А. Новицький, Г.Л. Осокіна, І.В. Решетнікова, Т.В. Сахнов, М.К. Треушніков, М.А. Фокіна, С.Я. Фурса, Т.В. Цюра, М.С. Шакарян,

А.С. Штефан, М.Й. Штефан, М.С. Юдельсон, Т.М. Яблочков, В.В. Ярков та інші вчені.

Метою статті є розкриття правової природи доказування в цивільному судочинстві України з урахуванням теоретичних та практичних аспектів і визначення сучасного стану наукових поглядів на дану категорію. Пропонуються категорії складових частин доказування в цивільному процесі з позиції міждисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. У сучасних наукових працях сформульовано декілька різних підходів до визначення поняття доказування у цивільному судочинстві: 1) як процесуальної діяльності суду та осіб, які беруть участь у справі. Прибічники такого підходу називають доказуванням діяльність, що утворює динамічний процес із виявлення, збирання, дослідження й оцінки доказів, які дозволяють встановити факти і обставини, що мають значення для вирішення по суті розглядуваної судом справи [1, с. 123]; логіко-практичну діяльність осіб, які беруть участь у справі, та певною мірою суду, спрямовану на досягнення вірного знання про фактичні обставини виникнення,

зміни та припинення правовідносин, що здійснюється в процесуальній формі шляхом твердження осіб, які беруть участь у справі, про факти, що мають правове значення, зазначення на докази, надання їх суду, здійснення судом сприяння особам, які беруть участь у справі, у збиранні доказів, дослідження й оцінки доказів [2, с. 36]; 2) як процесуальної діяльності осіб, які беруть участь у справі. Дослідники, які поділяють цю точку зору, вважають судове доказування діяльністю заінтересованих у вирішенні справи осіб (сторін, заявників, третіх осіб) з переконання суду, який розглядає справу, в наявності чи відсутності у правовій дійсності тих фактів, якими обґрунтовані їхні вимоги чи заперечення [3, с. 582]; 3) як різновиду судового пізнання, що включає як опосередковане, так і безпосереднє отримання знань про факти дійсності [4, с. 82], поєднує пізнавальний і процесуальний елементи і в ході якого відповідно до норм права послідовно встановлюються фактичні обставини, що мають значення для правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи [5, с. 34-35]. Неоднозначна оцінка змісту, мети і суб'єктного складу судового доказування у сучасній науці цивільного процесуального права дозволяє констатувати потребу у ґрунтовному дослідженні розглядуваної проблеми. Перш за все, слід зазначити, що доказування має чітку законодавчу регламентацію, яка проявляється у поєднанні процесуальних і матеріально-правових джерел. Процесуальний закон закріплює загальні положення про докази і процедуру доказування: визначає права та обов'язки учасників доказування, встановлює вимоги до доказів, визначає послідовність і зміст процесуальних дій. Окрім того, у доказовій діяльності відтворені положення принципів цивільного процесуального права: рівності осіб, що беруть участь у справі, перед законом і судом (ст. 5), змагальності сторін (ст. 10), диспозитивності цивільного судочинства (ст. 11), мови цивільного судочинства (ст. 7) ЦПК, інших принципів цивільного процесуального права [1]. Норми матеріального права, якими врегульовані спірні правовідносини, визначають предмет доказування, встановлюють правові презумпції [6, с. 26], що

здійснює безпосередній вплив на розподіл обов'язків із доказування. Нормативне врегулювання як обов'язкова ознака судового доказування не викликає дискусій у правознавстві, однак, при визначенні поняття доказування цей аспект враховується не всіма дослідниками. По-друге, доказування – це поєднання розумової і процесуальної (практичної) діяльності суб'єктів доказування [7, с. 64], які знаходяться у постійній діалектичній взаємодії [8, с. 7], і відділити їх неможливо. Звичайно, розумовий процес не може регулюватися нормами права, але якщо суддя мислить поза правовими і практичними категоріями, судові рішення не буде законним і обґрунтованим і підлягатиме скасуванню. Взаємодія розумової і практичної діяльності стосується не лише суду, а й осіб, які беруть участь у справі: позивач і відповідач, виконуючи покладені на них обов'язки з доказування, беручи участь у дослідженні доказів, з однієї сторони, підпорядковуються нормам закону, з іншої – логіці свого мислення. Судове доказування є свого роду «місцем зустрічі» логіки та юридичної діяльності [4, с. 176], сукупність засобів і методів наукового пізнання, розроблених у класичній формальній логіці, складає особливий теоретичний метод пізнання, який становить одну з підстав юридичного пізнання і діяльності [9].

Пізнавальний елемент доказування має ряд особливостей, які визначені необхідністю пристосувати логічні начала пізнавальної діяльності до вирішення задач правового конфлікту. До числа таких особливостей відносяться специфіка суб'єктного складу, об'єкт пізнання, відсутність у отримуваної інформації ознаки новизни, наявність формальних правил отримання і закріплення інформації, а також правил розподілу обов'язків із доказування, оформлення результатів пізнання у визначеній законом процесуальній формі [7; 8]. Логічні процеси не регулюються нормами права, але якщо висновки суду в рішенні не відповідатимуть дійсним обставинам справи, таке рішення підлягатиме скасуванню або зміні. По-третє, судове доказування здійснюється з метою з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін [7, с. 279], тобто, встановлення істини у справі.

Термін «істина» повинен використовуватися для того, щоб суд чітко уявляв свою основну задачу – відділення істинних доказів від хибних, прийняття правдивих доводів суб'єктів доказування і ухвалення на їх основі і на основі закону рішення у справі [4, с. 102]. Різниця між істиною у філософії та процесуальною істиною в тому, що про останню недостатньо дізнатися, зрозуміти, виявити – в процесі істина встановлена, якщо доказана [6, с. 99].

Істина з позиції філософії права відображає фізичну дійсність та її вплив на розвиток правового буття суспільства. Встановлюючи істину, потрібно виділити наступні моменти: а) структура судового процесу дозволяє використання об'єктів фізичного світу як доказів; б) застосування психологічних прийомів дозволяють по різному представити факти і докази в суді; в) доказування і доведення є складовими елементами одного процесу, але є різними за наповненням.

В.Є. Фурса вважає, що судова істина у справі означає не тільки усестороннє і повне дослідження судом фактичних обставин, але і правильну, тобто юридично точну їх кваліфікацію (оцінку) [3, с. 579]. Такий підхід видається вірним, істина в цивільному судочинстві досягається не в силу встановлення фактичних обставин справи, а в силу відповідності висновків суду фактичним обставинам справи в їх юридичному значенні. Суд не просто пізнає обставини справи, а встановлює юридичні факти, з якими закон пов'язує виникнення, зміну і припинення правовідносин. Встановлення обставин цивільної справи ще не гарантує її правильного вирішення по суті, необхідна точна кваліфікація розглядуваних правовідносин [8, с. 7]. При визначенні правової природи судової істини слід враховувати також співвідношення істини та імовірності. Істина у справі не протиставлена імовірності, чинне законодавство прямо передбачає можливість встановлення обставин справи на основі імовірності. У випадку визнання позову відповідачем, суд повинен винести рішення на основі цього визнання, якщо воно не суперечить закону і не порушує права та інтереси інших осіб. Але визнання позову свідчить лише про імовірність правомірності позовних ви-

мог [4, с. 72]. Використання імовірних знань можливе і тоді, коли висновки суду, викладені у рішенні, засновані на фактах, які підтверджені доказами, наданими сторонами з урахуванням розподілу між ними обов'язку з доказування: якщо сторона, на яку в силу правової презумпції покладено обов'язок із доказування певного факту, не виконає його, факт вважатиметься не доведеним. Тому істина досягається не тільки повним і усестороннім дослідженням обставин справи, а й полягає в пізнанні динаміки дій і станів розглядуваної справи, оцінки їх суддею [9, с. 105]. З цього висновку випливає четверта ознака судового доказування – те, що воно є різновидом пізнання. Пізнання рухається вперед, залучаючи окремі чуттєві враження до дійсних спостережень, спостереження – до виявлених таким чином причинних констатацій, окремі констатації – до більш загальних пізнаних закономірностей буття, до найзагальніших уявлень і принципів [10, с. 77].

На нашу думку, доказування є продуктом юридичного розгляду справ у судах різної інстанції та визначальною відправною точкою щодо визначення фактичних обставин справи. Можливо стверджувати, що доказування містить декілька елементів: перший елемент – суто правовий, тобто регулювання процесу доказування чинними нормативними актами; другий елемент – організаційний, тобто процес доказування як елемент діяльності суду, організації роботи щодо збирання доказів та представлення їх у суді; третій елемент – акцесорний (допоміжний), тобто доказування як фактичне представлення об'єктивних обставин, що допомагає встановити фактичні і об'єктивні обставини по справі. Мета і принципи судового доказування становлять основу наукового дослідження даної проблеми з позиції науки цивільного права.

Мета судового доказування не в механічному наповненні справи доказовим матеріалом, а у вилученні судом із доказів точних висновків [2, с. 34], встановленні фактів і обґрунтування висновків про факти та інші обставини, які мають значення для справи [7, с. 68]. Окрім того, судове доказування, як обґрунтовано вище, є різновидом пізнання, яке за своїм змістом виходить

за межі розуміння доказування як певних процесуальних операцій з доказами. Кожен суб'єкт доказування, а також особи, що є джерелами доказової інформації (свідок, експерт), здійснюють свої дії в рамках цивільних процесуальних правовідносин. Всі учасники вступають у врегульовані нормами цивільного процесуального права зв'язки і стають суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Відповідно, доказуванням є не просто діяльність суб'єктів доказування, а єдність процесуальних дій учасників доказування, їхніх прав та обов'язків, правовідносин [5, с. 24].

Як вірно помітив О.М. Лазько, для суду важливим є встановлення юридичного факту в його правовому оформленні, причому значимого для конкретної справи, з позиції конкретного судді, його правосвідомості. Така думка у суду складається, виходячи з оцінки ряду елементів процесуального доказування, а не тільки доказів, як це традиційно розуміється. При цьому визначено, що доказування базується на юридичних фактах та складає його природу і основу одночасно [5, с. 93]. Структура судового доказування включає взаємодію тез, аргументів і методів доказування, а також результат цієї взаємодії, відображений у судовому рішенні [5, с. 178]. Тому судове доказування слід визначати, на наш погляд, як елемент правового пізнання явищ і процесів, що впливають із об'єктивної реальності та впливають на судовий розгляд справ.

В українській процесуальній доктрині, у зв'язку з мовними синонімічними особливостями та застосуванням у нормах ЦПК різних понять у галузі доказування, в останні декілька років виникла невелика дискусія щодо термінологічного апарату. ЦПК, окрім терміну «доказування», в межах розуміння доказової діяльності оперує також поняттями «доведення (довести)» (ч. 2 ст. 10, ч. 3 ст. 10, ч. 1 ст. 60), який привернув увагу дослідників та викликав спробу розмежувати поняття «доказування» і «доведення».

На думку Т.В. Цюри, поняття «доказування» слід визначати лише як зміст таких процесуальних дій, як збирання (у тому числі витребування доказів адвокатами і прокурорами) і надання суду доказів особами, які беруть участь у

справі. Всі інші дії, спрямовані на забезпечення сприятливого для сторони рішення суду, необхідно вважати процесом доведення, а не доказування. Поняття «доведення» є більш широким і таким, що включає поняття «доказування» [11, с. 4]. С.Я. Фурса пропонує розуміти під доказуванням регламентовану в певний порядок процесуальну діяльність зі збирання, витребування і надання суду доказів суб'єктами, які за цивільним процесуальним законодавством вправі подавати докази в конкретній справі на різних стадіях її розгляду [7, с. 364]. Доведенням автор називає цілеспрямований на суддю обмін інформацією про кваліфікацію правовідносин згідно з нормами законодавства, про юридичні обставини справи, процесуальні дії тощо, який відбувається між всіма особами, що беруть участь у цивільному процесі, а також як подання відповідних доказів [6, с. 363]. Цей підхід сприйнятий науковцем Р.М. Мінченко, який визначає, що в ряді законодавчих норм, зокрема, у ст. 61 ЦПК, мова йде не про доказування, а про доведення [10, с. 90-91]. Цікаво відмітити, що дослідження, перевірка і оцінка доказів не включені до складу запропонованих термінів.

До протилежних за змістом висновків дійшов В.М. Кучер у своїй науковій роботі, провівши дослідження історії використання понятійного апарату в галузі доказування, автор аргументує, що по відношенню до процесу встановлення обставин цивільної справи виправдано вживати терміни «доказувати» та «доводити» як рівнозначні за змістом синоніми [9, с. 4].

Доказування як процес цивільної справи містить фізичну складову (документи, речі та інші об'єкти фізичного світу). Доведення базується на психології та юридичній філософії буття.

Ігнорування цих складових зводить діяльність із доказування до дій зі збирання і подання доказів та обміну аргументами осіб, які беруть участь у справі, що не відповідає нормам процесуального законодавства. Будь-яку діяльність із встановлення в судовому порядку фактів слід розглядати як доказову, доказування у відриві від оцінки доказів є безпредметним [9, с. 17-18]. Уся процесуальна діяльність, пов'язана з дока-

зуванням, від подання доказів до їх оцінки, має єдину мету, об'єднана єдиною правовою природою. Тому доказування слід розглядати як комплекс, а не як сукупність окремих дій. Якщо сторона надасть докази на підтвердження певної обставини (в межах запропонованого поняття «доказування»), проте не надасть інформації про кваліфікацію правовідносин щодо цієї ж обставини (в межах запропонованого поняття «доведення»), чи слід у такому разі вважати цю обставину не доведеною? З огляду на те, що ЦПК покладає обов'язок із юридичної кваліфікації правовідносин та визначення норми права, яка підлягає застосуванню, на суд (п. 3, 4 ч. 1 ст. 214), а не на осіб, які беруть участь у справі, запропоноване тлумачення «доведення» як обмін інформацією про кваліфікацію правовідносин згідно з нормами законодавства, про юридичні обставини справи, процесуальні дії тощо не відповідає правовим реаліям. Старовинна формула «суд знає право» при всій своїй умовності залишається актуальною: жодна із сторін не зобов'язана доказувати зміст законів. Особи, які беруть участь у справі, мають право наводити свої міркування з цього приводу, але правова кваліфікація спору була і залишається прерогативою суду. Тому видається вірним відмовитися від виділення додаткового терміну «доведення» і використовувати його як синонім поняття «доказування», як це слідує з норм ЦПК [1].

Висновки. Дослідження дозволяє зробити наступні висновки: перше – питання доказування на сьогодні займає одне із головних місць у цивільному праві; друге – наукове обґрунтування необхідності розмежування категорій доведення і доказування є обов'язковою складовою досліджень у даному питанні цивільного права; третє – складовими елементами судового доказування є правовий елемент, організаційний елемент та акцесорний елемент, що в сукупності формують судове доказування як частину судового процесу.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV.

Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст. 492.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 40. Ст. 356.

3. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Забезпечення доказів / в кн. Цивільний процес. Академічний курс. Київ: Видавець Фурса С.Я. КНТ, 2009. С. 381-392.

4. Волосенко С.О. Принцип змагальності та об'єктивної істини у цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. Київ, 2010. 19 с.

5. Лазько О.М. Засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 17 с.

6. Фурса С.Я., Цюра Т.В. Докази та доказування в цивільному процесі. – Київ: Видавець Фурса С.Я. КНТ, 2005. 256 с.

7. Фурса С.Я. Проблеми забезпечення доказів нотаріусами та суддями / в кн. Докази та доказування в цивільному процесі. Київ: Видавець Фурса С.Я. КНТ, 2005. С. 120-121.

8. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2006. 20 с.

9. Кучер Т.М. Право на судовий захист в порядку цивільного судочинства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2009. 19 с.

10. Цивільний процес України: підручник / за заг. ред. Р.М. Мінченко. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 720 с.

11. Цюра Т.В. Суб'єкти доказування та оцінки доказів у цивільному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2005. 17 с. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.1.26>

12. Штефан А.С. Поняття судового доказування у цивільному процесі. *Часопис Академії адвокатури України.* 2015. Т. 8. № 1 (26). С. 64-68.

References

1. Cyvil'nyj procesual'nyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18 bereznja 2004 r. № 1618-IV. Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. 2004. № 40-42. St. 492.

2. Cyvil'nyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnja 2003 r. № 435-IV. Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. 2003. № 40. St. 356.

3. Fursa S.Ja., Fursa Je.I. Zabezpechennja dokaziv / v kn. Cyvil'nyj proces. Akademichnyj kurs. Kyi'v: Vydavec' Fursa S.Ja. KNT, 2009. S. 381-392.

4. Volosenko S.O. Pryncyp zmagal'nosti ta ob'jektyvnoi' istyny u cyvil'nomu procesi Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.03. NDI pryvat. prava i pidpryjemnytva NAPrN Ukrainy. Kyi'v, 2010. 19 s.

5. Laz'ko O.M. Zasoby dokazuvannja v cyvil'nomu procesi: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.03. Kyi'v. nac. un-t im. T. Shevchenka. Kyi'v, 2013. 17 s.

6. Fursa S.Ja., Cjura T.V. Dokazy ta dokazuvannja v cyvil'nomu procesi. – Kyi'v: Vydavec' Fursa S.Ja. KNT, 2005. 256 s.

7. Fursa S.Ja. Problemy zabezpechennja dokaziv notariusamy ta suddjamy / v kn. Dokazy ta

dokazuvannja v cyvil'nomu procesi. Kyi'v: Vydavec' Fursa S.Ja. KNT, 2005. S. 120-121.

8. Sakara N.Ju. Problema dostupnosti pravosuddja u cyvil'nyh spravah: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.03. Nac. juryd. akad. Ukrainy im. Ja. Mudrogo. Harkiv, 2006. 20 s.

9. Kucher T.M. Pravo na sudovyj zahyst v porjadku cyvil'nogo sudochynstva Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.03. Kyi'v. nac. un-t im. T. Shevchenka. Kyi'v, 2009. 19 s.

10. Cyvil'nyj proces Ukrainy: pidruchnyk / za zag. red. R.M. Minchenko. Herson: OLDI-PLJuS, 2014. 720 s.

11. Cjura T.V. Sub'jekty dokazuvannja ta ocinky dokaziv u cyvil'nomu procesi: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk. NAN Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V.M. Korec'kogo. Kyi'v, 2005. 17 s.

12. Shtefan A.S. Ponjattja sudovogo dokazuvannja u cyvil'nomu procesi. Chasopys Akademii' advokatury Ukrainy. 2015. T. 8. № 1 (26). S. 64-68.

E. Symbirska

THEORY OF EVIDENCE IN THE CIVIL JUDICIARY: MODERN LEGAL MEASUREMENT

National Academy of Internal Affairs
Solomenska square, 1, 02200, Kyiv, Ukraine
E-mail: olusha@ukr.net

Aim: to consider the theory and practice of proof in the civil process. Give an analysis of the views of prominent scholars in civil law regarding this category. An assessment of the current state of development of this topic in civil law is given. The vectors of development of this category in modern civil rights will be determined. **Methods:** the study was conducted using classical methods of scientific knowledge. Using the method of analysis, the system elements of the theory of proof are revealed. Using the method of synthesis, the problematic aspects of scientific and practical support of providing evidence in the civil process are considered. **Results:** based on the results of the study, the main elements of the theory of proof were determined, the basis for further research in this field was formed. Identified and disclosed components of evidence in the civil process.

In modern scientific works, several different approaches to the definition of the concept of proof in civil judicial proceedings are formulated: 1) as a procedural activity of the court and persons involved in the case. The advocates of this approach call evidentiary activity, which forms a dynamic process of identifying,

collecting, researching and evaluating evidence that allows the establishment of facts and circumstances relevant to the resolution of the merits of a court case; the logical and practical activity of the persons involved in the case and, to a certain extent, the court, aimed at obtaining the correct knowledge about the actual circumstances of the emergence, change and termination of legal relations, which is carried out in the procedural form by the statement of the persons involved in the case, the facts, legal indications, indication of evidence, the provision of their court, the execution by the court of assistance to those involved in the case, the gathering of evidence, the study and evaluation of evidence; 2) as a procedural activity of the persons involved in the case. Researchers who share this view consider the judicial proof of the activity of those interested in solving cases of persons (parties, applicants, third parties) in the conviction of the court examining the case, in the presence or absence of the legal validity of the facts that substantiate their claims or objections; 3) as a kind of judicial knowledge, which includes both indirect and direct knowledge of the facts of reality, combines cognitive and procedural elements and during which, in accordance with the rules of law, the factual circumstances that are relevant for the correct and timely consideration and resolution of civil cases. An ambiguous assessment of the content, purpose and subject structure of judicial evidence in modern science of civil procedural law allows us to state the need for a thorough investigation of the problem under consideration. First of all, it should be noted that the evidence has clear legal regulation, which manifests itself in a combination of procedural and substantive sources. The procedural law establishes the general provisions on evidence and the procedure of proof: defines the rights and obligations of the participants of the evidence, establishes the requirements for evidence, defines the sequence and content of procedural actions. In addition, the provisions of the principles of civil procedural law: equality of persons involved in the case, before the law and the court (Article 5), the competition of the parties (Article 10), dispositiveness of civil proceedings (Article 11), language civil proceedings (Article 7 of the CPC), other principles of civil procedural law. The rules of substantive law, which regulate controversial legal relations, determine the subject of evidence, establish legal presumptions, which directly affects the division of duties for proof. Normative settlement as a compulsory feature of judicial evidence does not cause debate in law, however, when defining the concept of proof, this aspect is not taken into account by all researchers. Secondly, the proof is a combination of the mental and procedural (practical) activity of the subjects of proof, which are in constant dialectical interaction, and it is impossible to separate them. Of course, the mental process can not be regulated by the rules of law, but if the judge considers beyond legal and practical categories, the court decision will not be legal and justified and subject to cancellation. The interaction of mental and practical activity concerns not only the court, but also the persons involved in the case: the plaintiff and the defendant, performing their duties on proving, taking part in the study of evidence, on the one hand, obey the law, on the other - the logic of his thinking. Judicial proof is a sort of «place of meeting» of logic and legal activity, the combination of means and methods of scientific knowledge, developed in the classical formal logic, is a special theoretical method of knowledge, which is one of the grounds of legal knowledge and activities.

Keywords: *civil law; evidence; proof; process; court.*